

The background is a textured, light-colored surface. A large, irregular pink shape is positioned in the upper right quadrant. A thick, black, hand-drawn scribble, resembling a calligraphic line, loops around the pink shape and extends across the page. In the lower left, there is a large, solid brown shape.

**ЕДИНСТВО
И РАЗДЕЛЕНИЕ
В ЕЗИЦИТЕ,
ЛИТЕРАТУРИТЕ
И КУЛТУРИТЕ**

Университетско издателство
„Св. Климент Охридски“

ЕДИНСТВО И РАЗДЕЛЕНИЕ В ЕЗИЦИТЕ,
ЛИТЕРАТУРИТЕ И КУЛТУРИТЕ

Международна научна конференция

ЕДИНСТВО И РАЗДЕЛЕНИЕ В ЕЗИЦИТЕ, ЛИТЕРАТУРИТЕ И КУЛТУРИТЕ

Международна научна конференция

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Факултет по славянски филологии

9–11 май 2023

София • 2025

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

- © 2025 Дарина Младенова, Диана Атанасова, Катерина Войнова, Лилия Трифонова, Мария Маринова, Николай Папучиев, Франческа Земярска, съставители
- © 2025 Дарина Младенова, Катерина Войнова, научни редактори лингвистика
- © 2025 Диана Атанасова, Лилия Трифонова, Франческа Земярска, научни редактори литература
- © 2025 Мария Маринова, Николай Папучиев, научни редактори антропология
- © 2025 Антонина Георгиева, дизайн на корицата
- © 2025 Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-619-7785-09-8 (твърда подвързия)

ISBN 978-619-7785-10-4 (pdf)

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ЛИНГВИСТИКА

Максим Стаменов *Как протича разводът между езици и култури: Османски турски и съветски руски* / 15

Семантико-синтактичен интерфейс: универсалност и специфичност

Светла Коева *Семантични и концептуални фреймове: универсални свойства и специфични черти* / 33

Петя Осенова *Трудната валентност* / 42

Валентина Стефанова, Мария Тодорова, Цветана Димитрова *Анализ на резултатите от изследване на глаголната семантика при деца* / 50

Йовка Тишева, Марина Джонова *За синтаксиса на предикатите за когнитивни състояния* / 59

Христина Кукова *Концептуални фреймове при някои глаголи за комуникация* / 68

Атанас Атанасов *Безлични именни (безглаголни) изречения* / 77

Българският език – континуитет и иновации. Диалекти и разговорна реч

Красимира Алексова *Перцепцията на съществителни имена от ж.р. с определителен член -тѣ под ударение вм. -тѧ* / 83

Ласка Ласкова, Деница Димитрова *Онаковата на таковата: към въпроса за рода на членуваните квалификативни демонстративи на -о-ва-та* / 97

Дарина Младенова *Българските диалектни наречия със значение 'тогава'. I.* / 113

Маргарита Котева *Новият том 11. „Роднински названия“ на Общославянския лингвистичен атлас (ОЛА). (Типология на диалектните различия)* / 125

Мария Мицкова *Диалектоложки бележки от времето на Възраждането върху редуцията на неударените широки гласни в българските говори* / 139

Психолингвистиката днес

Андрей Иванов, Таня Иванова-Съливан *Тенденции и направления в психолингвистиката на славянските езици* / 146

Андреана Ефтимова *Психолингвистиката като източник на изследователски методи в новосъздаващата се бранд лингвистика* / 155

Димитър Попов, Велка Попова, Жанета Андреева *Електронните езикови ресурси и тяхното значение за създаването на модели в психолингвистиката* / 166

Юлияна Стоянова *Грамматическо развитие в ранната детска възраст: приносите на проф. д-р Иван Георгов* / 178

Език и култура, езикът в интернет

Руслана Маргова *Желание за и отказ от език: разказани и забранявани истории от войната в Украйна* / 187

Катерина Войнова *Рекламата – между аргументация и манипулация* / 196

Преподаване на български език като чужд (методически стратегии и учебни практики)

Весела Шушлина *За (не)езиковите грешки в писменото общуване (из практиката на обучението по български език като чужд)* / 201

Мирена Пацева *Прозодични отклонения в речта на носители на тонални езици, изучаващи български като чужд* / 212

Рени Манова *Език и култура в подготовката на начинаещи студенти по програма „Еразъм+“* / 221

II. ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Михаил Неделчев, Младен Влашки *Поглед от Виена* / 233

Остап Сливински *„Тръбите на последния ден“. Предусещане на катастрофа в западноукраинската лирика през 1930-те години* / 243

Владимир Колев *Сталин и Хитлер в очите на украинските интелектуалци непосредствено преди Втората световна война* / 252

Маргрета Григорова *Писма от окупираната Полша към Европа и света. SOS текстовете на войната* / 259

Лилия Желева *Предаването на усещанията за застрашена Европа в превода на украинска литература от 30-те години на XX век* / 270

Световна литература / национални проекции.

Теоретични разпадания и нови конструкции

Иван Иванов *Елена Феранте като световен романист. Между феминизъм, постфеминизъм и куйър идентификация в романа „Измамният живот на възрастните“* / 277

Ясмина П. Кнежевић *Данајски дарови револуције: друго лице слободe у роману Топле педесете Павла Угринова* / 286

Мирјана М. Бечејски, Марија С. Јефтимјевић Михајловић *Прича (о) речима у роману Лагум Светлане Велмар-Јанковић: Језик који нестаје и језик који настаје* / 293

Фотини Христакуди *„Болестите“ на душата в гръцката поезия от първите десетилетия на XX в.* / 300

Димитър Камбуров *Национализираните букви и митът за кирилица* / 307

Пандемии, усамотеност, изолация – измерение на страданието

Ирен Александрова *Пясъчните часовници на дуализма* / 318

Татяна Ичевска *Явлението „социален хермафродитизъм“ и проявленията му в българската литература* / 326

Амелия Личева *Ковид-19 в литературата: между фикцията, сравненията и дневниковото* / 334

Ирина Кузидова-Караджинова *Аще хоцеши чловече здравь бити – диететика и здраве през Късното средновековие* / 341

Диана Атанасова *Чудесата на св. Мина и скритата тавматургическа традиция* / 352

Костантин Адирков *Рецепцията на поемата „Дон Жуан“ на Джордж Байрон в учебниците по литература* / 360

Константина Пунева *Концептът „смърт“ в прозата на А. П. Чехов* / 368

Литература, култура, медии и българският преход

Ани Бурова *Преходът като мемоарен сюжет* / 375

Кристиян Янев *Преходът като травма в романите „Разруха“ на Владимир Зарев и „Послепис“ на Христо Карастоянов* / 385

Ина Христова *Романът в сръбската и хърватската литература на прехода* / 392

Литература на тоталитаризма, критически рефлексии, читателски носталгии

Венцеслав Шолце *Съединения и разделения. Образът на Съединението в белетристиката на 80-те години* / 401

Мартина Недялкова *Предписания и забрани за любовта в женската художествена проза в социалистически Китай* / 409

Мария Русева *Визии за Съветския съюз: идеология и/или идеализация* / 416

Елена Азманова-Рударска *Българската драматургия за св. Седмочисленици през тоталитарния период* / 423

Възрожденски разноезичия

Надежда Александрова *Димитрие Кантемир и Софроний Врачански – контекстуални особености на написването на „Книга за трите религии“* / 430

Владимир Игнатов *Лица добродетелни и естества привилегировани, или за друг един начин на „сценно поучение“ (наблюдения върху комедията „Зимата на 1874“)* / 438

Андриана Спасова *Читателските следи на разказващия за себе си Партений Павлович* / 447

III. ЕТНОЛОГИЯ, КУЛТУРОЛОГИЯ

Александар (Светомир) Павловић *Прилог истраживању белих поклада код Срба у Сиринићкој жупи: поглед „изнутра“ / 457*

Венцислав Божинов *Косплей (COSPLAY) – тяло и игра / 467*

Мария Маринова *Ролята на хляба и трапезата в българската семейна обредност / 477*

Мая Александрова *Тъкането – древен занаят или магическо изкуство / 486*

Мария Илчевска *Истории за самодиви – електронни и аудиторни актуализации / 496*

Всекидневие и празничност в условията на криза

Мира Маркова *Разказите на жените и разказите на мъжете: специфика на наративите и отражението на кризите / 505*

Петя Василева-Груева *Празничност и оптимизиране на социални мрежи по примера на с. Рибново, общ. Гърмен / 514*

Виолета Коцева *Оптимизиране и трансформация на социалния капитал по време на криза (по примера на с. Долни Цибър, общ. Вълчедръм, обл. Монтана) / 523*

Мина Тасева-Бенчева *Посока изток: мизрахът и символиката на молитвата в юдаизма след разрушаването на Храма през 70 г. / 533*

ДАНАЈСКИ ДАРОВИ КОМУНИСТИЧКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ: ДРУГО ЛИЦЕ СЛОБОДЕ У РОМАНУ *ТОПЛЕ ПЕДЕСЕТЕ* ПАВЛА УГРИНОВА

ЈАСМИНА КНЕЖЕВИЋ (ЛЕПОСАВИЋ, РЕПУБЛИКА СРБИЈА)

Abstract. The topic of this work is the hidden side of the communist revolution and ideology in the Former People's Republic of Yugoslavia in the years following the Second World War, which presented itself in the shape of repression, shadowing, prohibitions, and the liquidation of those ideologically opposed. A memoir novel published in Belgrade in 1990, written by Serbian director, writer, playwright, and academic Vasilije Popović (Pavle Ugrinov), *The Warm Fifties* was the basis for this work. The plot of the novel is divided into two parallel storylines. One of them is broad and societal, following the life of an artist and the birth of Belgrade's avant-garde theatre associated with the ban on Samuel Beckett's *Waiting for Godot* and Ugrinov's battle to publish his story on the meaning of the revolution titled "The Short White Wall." The longer, more intimate story follows the destiny of a student actress named Marta, an ex Goli Otok prisoner who committed suicide after returning home, since she could not reintegrate herself into society. By following both the open and the hidden repression, the author will find similarities between the hidden face of communism and the Nazi ideology, which will then turn the revolutionary into an absurd hero and the revolution into a mother that will devour her children.

Keywords: Pavle Ugrinov, *The Warm Fifties*, Avant-garde, communism, revolution, Goli Otok

*Да ли ће слобода умети да пева
као што су сужњи певали о њој?
(Бранко Миљковић)*

Непостојаност људског сећања и просуђивања о проживљеном, како индивидуалног, тако и колективног, не ускраћује нам право и не обесмишљава покушај да се критички осврнемо на прошлост. У овоме раду бавићемо се мање лепом страном комунистичке револуције и идеологије на територији некадашње ФНРЈ у годинама након Другог светског рата¹, будући да је та страна од јавности дуго била вешто и пажљиво скривана. Повод је књига Василија Поповића (у књижевности познатог као Павле Угринов²), *Топле педесете*, у којој ће, у форми мемоарско-романескног штива аутор покушати да сведочи

¹ Сваки наредни помен револуције и комунизма односиће се на њихов југословенски облик.

² Василије Поповић (Павле Угринов, Мол 1926. – Београд 2007), био је српски књижевник, драматург, редитељ и академик. Добитник је многобројних награда и признања, међу њима Ордена заслуга за народ са сребрним зрацима (1976) и Ордена Републике са сребрним венцем (1988), као и НИН-ове, Андрићеве, Нолитове и Просветине награде за књижевност, и многих других.

о дуго скриваној Сенци³ револуције, односно наличју борбе за ослобођење, као и о стању у друштву и уметности у поратном Београду. У покушају да да свеобухватну слику тога доба, заступајући пре и изнад свега хуманизам као узвишену људску и друштвену вредност, Угринов ће се у роману запитати (и тиме се, на изванредан начин, декларисати као јунговац): „Најзад, зар то хуманистичко не укључује и ону другу страну човека, оно његово црно наличје (ако га признајемо), а не само уздицање његових врлина, које увек заправо остају тежње...“ (Ugrinov 1990: 206).

За разлику од књижевног критичара Радомира Путника, који ће у лирски и сентименталистички интонираном наслову уочити иронију, која ће, како тврди, бити антиципирана током приповедања (Путник 1990: 143), ми ћемо бити склони да препознамо амбивалентан однос једног од идејних носилаца и зачетника авангардног покрета у Београду након Другог светског рата, који ће бити испуњен колико сетом за годинама ентузијазма и узлета, толико и горчином што су те године (прокламоване) слободе биле праћене добро организованим системима унутрашњег праћења, контроле и цензуре⁴.

Радња романа одвија се у два независна, али дубоко међусобно прожимајућа тока, који све време упоредо теку (Грубач 1994: 214). Један је општи и захвата шири друштвени план, па га читалац доживљава као „хронику друштвених и културних збивања“ (Величковић: 24), а тиче се зачетка авангардне уметности у нас и покушаја праћених забранама да се на сцену Београдског драмског позоришта постави у то време идеолошки и идејно спорна представа Семјуела Бекета *Чекајући Годоа*, што ће резултирати оснивањем прве слободне сцене у нас, авангардног театра Атеље 212. Осим тога, у роману пратимо и потешкоће Угринова да објави причу „Бели, ниски зид“, која се, као ни поменута представа, није уклапала у прокламовано *верују* КПЈ својим критички настројеним наративом о револуцији. Други ток радње је дубљи, ужи, интимни, али у бити носећи, и тиче се емотивног живота нарактора, Павла Угринова, његове дубоке привржености и љубави коју је гајио према жени са којом је делио страст према позоришту и са којом ће његова судбина бити колико осећајно, толико и професионално испреплетена. Њено страдалништво лишено кривице услед низа животних удараца и репресивних мера од стране система имаће за исходите суицид, као за њу тада једини прихватљив и могући излаз из до неиздржљивости тескобне ситуације. За разлику од ликова у роману, у којима недвосмислено препознајемо водеће представнике уметничке и културне сцене педесетих година XX века у Београ-

³ Сенка је овде схваћена у значењу које је у оквиру своје аналитичке психологије дефинисао К. Г. Јунг.

⁴ За унутрашњи надзор, контролу система и цензуру била је задужена некадашња УДБА (Управа државне безбедности), која је настала 1946. године реорганизацијом ОЗНЕ (Одељења за заштиту народа) и престала да делује под тим именом након распада СФРЈ деведесетих година XX века.

ду, идентитет поменути жене остаће споран и скривен, док ће њен романескни лик бити (ре)презентован именом високе значењске симболике: М(арта)⁵. Веродостојно или не, ово име у роману успоставља знак једнакости између квинтесенције саме уметности и судбине несуђене глумице М(арте), која је, према сведочанству наратора приповести, Павла Угринова, својом појавом, сценичношћу, даровитошћу и преданошћу уметности, читавим бићем била њено оличење. Њена немогућност да (и)живи своју женску и уметничку суштину прерашће у роману у симбол страдања уметности, уметника и свих бранилаца узвишених идеја у било ком систему у којем владају репресија, беспоговорна послушност и једноумље.

Одмеравање снага између појединца и друштва у овом случају ишло је на штету појединца: како добро запажа Стефан Грубач, наратор и (М)арта учиниће све да, колико год могу, утичу на друштвени план, „али је“, како Грубач вели, „обрнути учинак кудикамо већи“ (Грубач 1994: 214). Верно и са значајном наратолошком дистанцом дочаравајући друштвенopolитичку атмосферу педесетих година прошлог века у Београду, Угринову је пошло за руком, како даље Грубач луцидно запажа, да репресивност система представи боље трагичном судбином несуђене глумице М(арте), него забраном представе *Чеквајући Годоа* (Исто: 215).

Као што се радња романа одвија у два тока, и репресија, којој су изложени јунаци ове романескне хронике испољава се на две релације: „водећи линију приповедања по оси авангарда-репресија, Угринов успоставља и паралелну повест на релацији човек-репресија“ (Путник 1990: 145). Модалитети репресивног друштва, по Путнику, јављају се у два основна облика: први је директан и тиче се трајне или привремене физичке изолације, односно коначне елиминације из друштва појединаца које систем препознаје као неподобне (на местима као што су затвори или у то време добро познати логор, на којем су бивали изопштени политички неподобни појединци, Голи оток), док је други облик репресије „сложенији, перфиднији. Он на дискретан начин одстрањује из јавнога живота непоћудне појединце, подразумевајући њихову субверзивност за политички систем. Дакако, без доказа и упоришта, овај се облик репресије бави антиципаторским обезбеђивањем од слободоумља. Његова је жртва други јунак романа, редитељ, који је помислио да позоришном представом отвори питање људске остварености“ (Исто 1990: 146).

Директан облик репресије којем је била изложена (М)арта, за којим ће уследити онај сложенији, перфиднији, који ће водити ка њеној коначној (само)елиминацији из друштва (и живота), учиниће је трагичком јунакињом, и то не услед трагичке кривице, већ због одсуства било какве кривице. Као супруга човека за чију политичку субверзивност и приврженост ИБ-у није знала, и који је изненада, не упозоривши је, пребегао у Румунију, одредивши

⁵ Од *ars, artis, lat.* – уметност.

се за Стаљинову струју у чувеном спору на линији Тито – Стаљин, студенткиња глуме М(арта) ће пола године након његовог нестанка бити ухапшена и депортована на Голи оток. На Отоку ће провести пуних пет година, одлучна да га се, без обзира на издајство, под притиском иследника логора не одрекне и да не призна непостојећу кривицу, јер би њено, макар и изнуђено признање, систему пружило алиби за дотадашње, али и будуће извршавање казне. На Голом отоку се показује тамна страна југословенског комунистичког уређења, његова дуго и добро скривана Сенка, са којом ћемо почети да се суочавамо тек у новије време, упркос забранама, које су још увек делимично на снази⁶. У покушају да траје и опстане на власти, југословенски комунизам је сурово елиминисао свакога ко би га угрозио, а његов највећи парадокс огледа се у томе што је у процесу властите заштите и елиминације потенцијалних дисидентата примењивао исте или сличне системе друштвене контроле, а на Голом отоку облике мучења и подстицање затвореника на међусобно кажњавање, којима су прибегавали и нацисти. Описујући обрачуна затвореница у које нико није смео да се меша, М(арта) ће јасно сагледати улогу жена-стражара у њима: „Жене-стражари су такође стајале по страни, скрштених руку, не мешајући се никад у наше међусобне туче. Никада нису ни покушале да нас задрже; напротив, радије су нас подстицале. Чудно је било ипак то што су, у почишћеној бараци, оне које туку увек успевале да пронађу чврсте летве или мотке, као да им их је неко у правом тренутку неопажено дотурао или бар стављао под руку...“ (Ugrinov 1990: 204-205). На овај начин, додаје Марта, они који су били жртве узајамних обрачуна никада неће моћи да кажу да их је полиција тукла (Isto: 225), чиме је декласирано њихово људско достојанство, а њихов ионако понижен положај постајао је још нижи, а донекле и апсурдан. На тај начин ће сурове менталне игре засноване на илузији и (само)обмани, које су имале за циљ ментално сламање појединца, показати коначни пораз човека и заједнице, која ће на концу борбе против неприхватљивог поретка (нацистичког), у скривеном свом делу, Сенци, постати његова слика и прилика.

По изласку из логора, нарушеног физичког и донекле металног здравља, (М)арта неће, упркос властитим напорима и свесредној подршци Павла Угринова, успети да се имплементира у друштво, јер ће, као што је речено, директну репресију сменити она фина, невидљива, али вечно присутна, у виду праћења, забрана, континуиране друштвене контроле и цензуре, стигматизације и зазора друштвене заједнице од бивших „Голооточана“, што ће потврдити тезу Мартина Превишића да су се затвореници са Голог отока враћали на – оток (Previšić 2022: 489-538), тачније, да онај ко је једном био тамо, чак и када би изашао, никада више није био слободан. Страх околине да је прихвати и укључи у друштвени живот (готово свих, осим Павла Угринова), немо-

⁶ Видети: Marković 2022: 11-12, као и: <https://isi.ac.rs/decembar-2022-odgovor-predraga-j-markovica-miroslavu-perisicu/?lang=cir> (Приступљено: 22.03.2023), и <https://www.youtube.com/watch?v=NYFDYFK-RQM&t=3s> (Приступљено 15.04.2023).

гућност да се оствари као глумица, тескобна историја породичних збивања, и коначно, двоструко издајство од стране супруга, који је у Румунији засновао нову породицу и добио двоје деце, не осећајући се нимало одговорним за (М)артино страдање, имаће за исход самоубиство, у којем ће она видети једини излаз.

Суптилни, континуирани системи репресије и праћења нису били усредсређени само на повратнике са Голог отока. Као што је речено, било који вид потенцијално субверзивне активности, или пак одступања од прокламованог верују комунистичке идеологије скретао је пажњу система на себе. Та је судбина задесила и представу Семјуела Бекета *Чекајући Годоа* у режији Павла Угринова, која је, у напорима да буде постављена на сцену Београдског драмског позоришта на Црвеном крсту била оспоравана, изазивала раскол унутар ансамбла и Уметничког већа Позоришта, и чију је реализацију, све до коначне забране извођења (као знак особите „милости“ ансамблу је била дозвољена генерална проба под кровом куће, којој није смео да присуствује нико, ко није био њен члан) пратила непрестана неизвесност. Оно што је, по мишљењу Уметничког већа, у представи било спорно, јесте „неповерење у хуманизам, то јест у самога – човека“ (Ugrinov 1990: 24), које је извирало из представе, а представљало је, по речима Павла Угринова, „други по реду тежак грех у нашем ‘новом друштву’, одмах по неповерењу у – социјализам и народну власт“ (Isto). Повлачећи паралелу између различитих облика репресија, оних, спровођених на Голом отоку и ових, које су пратиле покушај да се на сцену постави представа *Чекајући Годоа*, Угринов ће у први план истаћи дволичност и лицемерност система, који је „спречавао и забрањивао очајање на сцени, док га је на толиким другим местима изазивао“ (Isto: 206). На агонију сучељених ставова одушевљавања и оспоравања поменутом представом тачку је ставио прослављени и тада утицајни хрватски писац, Мирослав Крлежа, који је представу окарактерисао као „нихилистичку“. Забрана која ће уследити (Павле Угринов ће писати како је нарочито болно било то што је забрана дошла „изнутра“, од стране Уметничког већа) изазваће контраефекат: „дотле непознат, Бекет је, забраном, постао познат; они који су га забранили, постали су наједном његове жртве“ (Isto: 122), али и, не хотећи, „творци и носиоци једног мита“ (Грубач 1994: 216). Време ће показати „да је тада неизведени *Годо* учинио много више за даљи развој позоришта у Београду од низа приказаних представа“ (Путник 1990: 145). Стефан Грубач истиче да је главни догађај у колоплету дешавања везаним за припрему *Годоа* управо тај што догађаја нема. „О нечему се прича зато што се то (нешто) није ни догодило“, рећи ће он (Грубач 1994: 216). Након тога ће представа ипак бити изведена у атељеу Миће Поповића на Старом сајмишту, што ће искристалисати потребу за оснивањем авангардне, „слободне“ сцене у нас и проналажењем посебног простора томе намењеног. Избор ће пасти на зграду тадашње „Борбе“, у којој је основан Атеље 212, а представа *Чекајући Годоа* ући ће у историју

као једна од прекретничких представа нашег послератног позоришта, чија ће припрема и изведба представљати први корак у рађању позоришне авангарде у Србији.

Паралелно са редитељским позивом, у Угринову почиње да јача порив за писаним изражајем, што ће у годинама које ће уследити постати основни начин његовог уметничког деловања. Прича „Бели ниски зид“, која ће у то време настати, умногоме ће делити судбину представе, јер ће, као и ова, бити праћена тешкоћама да угледа светло дана, због критички настројеног наратива о револуцији и одважности да се посумња у њу. Прича је заснована на истинитом догађају из живота аутора, на одмазди почињеној од стране комунистичког режима према домаћим Немцима, као чија жртва је, иако невин, пао и лекар, друг његовог стрица, др Нецл, који ће (опет апсурд!) у идентичним околностима одмазде, праћеним обрнутим улогама, из руку немачких нациста спасити управо њега и његовог стрица, такође лекара. У покушају да причу објави, Угринов ће наилазити на затворена врата тада водећих листова, без обзира на њихову прокламовано „леву“, односно „десну“ оријентацију, меру декларативне конзервативности, односно модерности и савремености.

Потенцијална и у то време незамислива сличност између комуниста и нациста у начину на који се поступало према стигматизованима и непожељнима, чинила је ову причу неподобном. Образлажући разлоге због којих одбија да је објави у *Делу*, главни и одговорни уредник часописа и наш прослављени књижевник, Оскар Давичо, управо то истиче као спорни моменат, дотичући се притом метафизичких, вечних тема кривице и казне, али и могућег праштања. Давичо сматра да се не може опраштати непријатељу већ првог дана слободе. За њега је чин егзекуције невиног појединца, у овом случају др Нецла, само (подвукла Ј. К.) један спорадичан случај... Насупрот њему, Угринов је сматрао „...да се чак и првога дана слободе може опраштати, ако одиста нема кривице. [...] Јер ако нема кривице, није потребан ни опроштај!“ (Ugrinov 1990: 293). Угринов је, даље, сматрао да о грешкама револуције треба јавно говорити, јер се она, управо због почињених грешака на недоличан начин отуђила „од себе саме и својих узвишених полазишта“ (Isto: 295-296). Тежећи ка узвишеном у животу и уметности, М(арта) и Угринов ће у чињеници да револуција „упорно чини исто оно што код других осуђује“ (Isto: 296), препознати лицемерство и посуновраћени, двоструки морал који изазива гађење, „болест која се носи у уверењу да је најчистије здравље“ (Isto: 297), и, на концу – наново апсурд. Ово ће, пише даље Угринов, бити увод у једну нову тему – тему револуционара као апсурдног јунака (Isto: 297). Као и много пута пре тога, данајски дарови револуције ће, као што каже изрека, „појести своју децу“, а друштво које је кроз њу прошло и које живи од њене идеализоване слике, разорити изнутра.

ЛИТЕРАТУРА

Величковић 1998: Величковић, С. Документ и прича. Ниш : Градина, 1998. [Veličković 1998: Veličković, S. Dokument i priča. Niš : Gradina, 1998.]

Грубач 1994: Грубач, С. Педесете. У: Орман за књиге. Сремски Карловци : Карловачка уметничка радионица, 1994. 214-217. [Grubač 1994: Grubač, S. Pedesete. U: Orman za knjige. Sremski Karlovci : Karlovačka umetnička radionica, 1994. 214-217.]

Marković 2022: Marković, P. J. Gola istorijska istina. U: Previšić 2022. 11-12.

Previšić 2022: Previšić, M. Goli otok : istorija. Beograd: Vukotić media, 2022.

Путник 1990: Путник, Р. Право на самореализацију. У: Летопис Матице српске. Год. 166, књ. 446, св. 1 / 2, јул – август 1990. 143-146. [Putnik 1990: Putnik, R. Pravo na samorealizaciju. U: Letopis Matice srpske. God. 166, knj. 446, sv. 1 / 2, jul – avgust 1990. 143-146.]

Ugrinov 1990: Ugrinov, P. Tople pedesete. Beograd : Nolit, 1990.

<https://isi.ac.rs/decembar-2022-odgovor-predraga-j-markovica-miroslavu-perisicu/?lang=cir> (Приступљено: 22.03.2023)

<https://www.youtube.com/watch?v=NYFDYFK-RQM&t=3s> (Приступљено 15.04.2023)

Јасмина Кнежевић
Научни сарадник, доктор књижевних наука
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Лепосавић, Република Србија

Jasmina Knežević
Research Associate, PhD
The Institute of Serbian Culture Priština – Leposavić
Leposavić, Serbia

ISBN 978-619-7785-10-4

9 786197 785104

unipress.bg

